

Rīgā

Datums skatāms laika zīmogā Nr. COR-N-2019/0416

Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijai
sprk@sprk.gov.lv

Ekonomikas ministram Ralfam Nemiro
pasts@em.gov.lv

Par konsultāciju dokumentu par grozījumiem
kapitāla atdeves likmes aprēķināšanas metodikā

Akciju sabiedrība "Conexus Baltic Grid" (turpmāk – Sabiedrība) ir iepazinusies ar Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas (turpmāk – Regulators) 2019. gada 30. maijā publicēto konsultāciju dokumentu par grozījumiem kapitāla atdeves likmes aprēķināšanas metodikā (turpmāk – konsultāciju dokuments) un sniedz šādus komentārus par Regulatora izstrādātajiem grozījumiem Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas 2018. gada 13. augusta lēmumā Nr. 1/23 "Kapitāla atdeves likmes aprēķināšanas metodika" (turpmāk – grozījumu projekts) un ierosināto grozījumu nepieciešamības pamatojumu.

Likuma "Par sabiedrisko pakalpojumu regulatoriem" 5. pants nosaka, ka **Regulatoram jādarbojas, lai veicinātu sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju attīstību saskaņā ar taisnīguma, atklātības, neitralitātes, vienlīdzības un proporcionalitātes principiem**, taču izsludinātajā konsultāciju dokumentā Regulators nav pienācīgi izvērtējis un pamatojis tās ietekmi uz tirgus dalībniekiem, tautsaimniecību kopumā un investīciju aizsardzību. Sabiedrība uzskata, ka grozījumu projekts un tajā paredzētā pieeja nav akceptējama un iebilst pret tās apstiprināšanu turpmāk minēto iemeslu dēļ.

Nepilnu gadu pēc jaunās Kapitāla atdeves likmes aprēķināšanas metodikas, par kuru nozares komersanti izteica virkni būtisku iebildumu un kuri netika ņemti vērā, apstiprināšanas un īsi pirms Baltijas vienotā gāzes tirgus izveides grozījumu projekts paredz ieviest būtiskas izmaiņas kapitāla atdeves likmes noteikšanā. Grozījumu projekta 1. punktā ietvertais metodikas 4. punkts jaunajā redakcijā paredz, ka vidējo svērto kapitāla atdeves likmi reālā izteiksmē attiecina uz regulējamo aktīvu bāzē iekļauto aktīvu, kuriem komersants veicis pārvērtēšanu, vērtību.

Kapitāla atdeves likme ir mehānisms, kas nosaka regulēta komersanta peļņas likmi. Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 715/2009 (2009. gada 13. jūlijs) par nosacījumiem attiecībā uz piekļuvi dabasgāzes pārvades tīkliem un par Regulas (EK) Nr. 1775/2005 paredz, ka tarifi ir jānosaka, ietverot pienācīgu peļņu no ieguldījumiem. Savukārt peļņu no ieguldījumiem nodrošina tirgus apstākļiem atbilstoša kapitāla atdeves likme. Sabiedrība norāda, ka **tirgus principiem atbilstoša un prognozējama peļņas likme nodrošina regulēto energoapgādes komersantu spēju aizņemties līdzekļus finanšu tirgos un veikt investīcijas infrastruktūras uzturēšanas un attīstības nodrošināšanai**.

Jau iepriekšējā peļņas noteikšanas metodikā tika pieņemts, ka 50 % no investīcijām Latvijas regulētajos komersantos tiek finansētas no aizņemtajiem līdzekļiem un daudziem no šiem komersantiem ir būtiski aizņēmumu portfeļi, kuru procentu maksājumi veido nozīmīgu izmaksu elementu. Pirms investīciju veikšanas komersanti plāno rentabilitāti, piesaista trešo personu finanšu līdzekļus (kredītiestāžu aizdevumus un Eiropas Savienības fondu līdzekļus),

plāno naudas plūsmu, lai spētu nokārtot savas finanšu saistības un vienlaikus gūtu metodiskā paredzēto peļņu *ilgtermiņā*. Grozījumu projekts pēc būtības nozīmē to, ka tai pašai aktīvu vērtībai tiks piemērota būtiski samazināta kapitāla atdeves likme, rezultātā būtiski samazinot uzņēmuma vērtību ar attiecīgi no tā izrietošajām sekām un ietekmi uz investīcijām, kas ir kritiski svarīgas sabiedrisko pakalpojumu sniegšanā enerģētikas nozarē.

Normatīvā akta projekta izstrādes nepieciešamības pamatojumā, atsaucoties uz Eiropas Enerģētikas regulatoru padomes 2019. gada 18. janvāra ziņojumu par regulatīvo ietvaru Eiropas enerģijas sistēmās, Regulators norāda, ka grozījumu projektā paredzētais risinājums atbilstu starptautiskajai praksei. Sabiedrība uzskata, ka šāds apgalvojums nav pamatots, jo no minētā ziņojuma izriet, ka lielākā daļa valstu (12 valstis) izmanto tieši kapitāla atdeves likmi nominālajā izteiksmē un tikai sešas valstis izmanto kapitāla atdeves likmi reālajā izteiksmē. Sabiedrība norāda, ka atbilstoši ziņojumā ietvertajam apkopojumam par kapitāla atdeves likmēm *jau šobrīd Latvijā spēkā esošā kapitāla atdeves likme ir zemākā Eiropā* un tās turpmāka samazināšana ir nepamatota un investīciju piesaisti neveicinoša, jo turpmākas kapitāla atdeves samazināšanas rezultātā investīciju vide kļūs vēl nepievilcīgāka, kas savukārt negatīvi ietekmēs dabasgāzes pārvades un uzglabāšanas sistēmas turpmāko uzturēšanu un attīstību, kā arī valsts kā potenciālu investīciju piesaistītāja tēlu kopumā.

Sabiedrība vērs uzmanību, ka grozījumu projektam ir arī netieša ietekme uz valsts budžetu, kas saņem lielāko daļu dividendes no valsts kapitāla daļām komercsabiedrībās, un šāda ietekme nav vērtēta Normatīvā akta projekta izstrādes nepieciešamības pamatojumā. Viens no lielākajiem Sabiedrības akcionāriem – valsts kapitālsabiedrība akciju sabiedrība "Augstsprieguma tīkls", kas saņem būtisku daļu dividendžu, šīs dividendes kā prognozi novērtēšanai ņēma vērā, iegādājoties 2017. gadā Sabiedrības akcijas (34,36 % no visām Sabiedrības akcijām). Grozījumu projektā paredzēto izmaiņu ieviešana samazinās peļņas likmi par 40 % zem Eiropas vidējās peļņas (kapitāla atdeves) likmes regulētiem komersantiem (Eiropas Enerģētikas regulatoru padomes 2019. gada 18. janvāra ziņojums par regulatīvo ietvaru Eiropas enerģijas sistēmās), un tas nozīmē, ka samazināsies arī akciju sabiedrības "Augstsprieguma tīkls" investīciju vērtība, radot papildu risku valsts budžetam.

Atbilstoši tiesiskās paļāvības principam valsts iestādēm, tai skaitā Regulatoram, savā darbībā jābūt konsekventām attiecībā uz to izdotajiem normatīvajiem aktiem un jāievēro tiesiskā paļāvība, kas personām varētu rasties saskaņā ar konkrētu tiesību normu. Tiesiskās paļāvības princips nozīmē, ka indivīds var paļauties uz to, ka tiesības un likumiskās intereses, kuras viņš ir ieguvis, viņam vēlāk netiks atņemtas. Šā principa pamatā ir indivīda paļaušanās uz valsts tiesisku un konsekventu rīcību. Tā *galvenais uzdevums ir aizsargāt personas tiesības gadījumos, kad normatīvā regulējuma grozījumu rezultātā notiek vai ir iespējama privātpersonu tiesiskā stāvokļa pasliktināšanās*. Līdz ar to nozares komersantiem ir tiesības paļauties, ka regulējuma maiņa notiks tikai tad, ja tā ir absolūti nepieciešama, un, ja tā ir absolūti nepieciešama, tad iespējami saudzīgākā veidā.

Sabiedrība atgādina, ka stabila regulatīvā vide ir viens no galvenajiem kritērijiem ārvalstu investoru piesaistē Latvijā. Saskaņā ar Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas padomes 2018. gada 28. septembra lēmumu Nr. 112 "Par vienotā dabasgāzes pārvades un uzglabāšanas sistēmas operatora sertificēšanu" Sabiedrībai līdz 2019. gada beigām ir jāveic visi nepieciešamie pasākumi, lai izpildītu Regulatora lēmumā noteiktos vienotā dabasgāzes pārvades un uzglabāšanas sistēmas operatora sertificēšanas nosacījumus. Kā viens no risinājumiem, ko Regulators uzskata kā visvieglāk pierādāmo lēmuma izpildes variantu, ir to Sabiedrības akcionāru, kuri Regulatora ieskatā neatbilst sertificēšanas prasībām, akciju atsavināšana. Grozījumu projektā paredzēto izmaiņu ieviešana, kuras rezultātā Sabiedrības vērtība būtiski samazināsies, ierobežos minēto Sabiedrības akcionāru iespējas atsavināt Sabiedrības akcijas, tādējādi aizskarot ārvalstu investoru tiesības un tiesiskās intereses un palielinot valstij investīciju aizsardzības tiesvedības riskus.

Likuma "Par sabiedrisko pakalpojumu regulatoriem" 1. pants nosaka, ka sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas mērķis ir **nodrošināt iespēju saņemt nepārtrauktus, drošus un kvalitatīvus sabiedriskos pakalpojumus, kuru tarifi (cenas) atbilst ekonomiski pamatotām izmaksām, kā arī veicināt attīstību** un ekonomiski pamatotu konkurenci regulējamās nozarēs. Tādējādi normatīvā regulējuma uzdevums ir samērot un atrast taisnīgu līdzsvaru starp gala lietotāju un sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju likumiskajām interesēm. Pat ja tiek identificēta Regulatora iecerētā normatīvā regulējuma grozījumu ar nelabvēlīgu ietekmi uz tirgus dalībniekiem nepieciešamība, tad šādai ietekmei ir jābūt samērīgai, tai jābūt pamatotai ar nepieciešama un leģitīma mērķa sasniegšanu un likumdevējam ir jāizvēlas iespējami saudzīgāka pieeja. Tikai pēc pilnvērtīga un vispusīga izvērtējuma veikšanas būtu pieļaujama tādu nozari ietekmējošu izmaiņu ieviešana, kādas paredzētas grozījumu projektā.

Sabiedrība vērs uzmanību, ka investīciju piesaiste ir arī kritiski svarīga Eiropas kopīgu interešu projektu īstenošanā. Sabiedrisko pakalpojumu attīstībai enerģētikas nozarē ir nepieciešamas liela apmēra investīcijas, kas spēj atmaksāties tikai ilgstošā laika periodā. Bieža un nekonsekventa tiesiskā regulējuma grozīšana rada būtiskus riskus šādām ilgtermiņa investīcijām, raisot bažas par to spēju sasniegt un ilgtermiņā turpināt pildīt investīciju izdarīšanas brīdī plānotos uzdevumus, tādējādi nestabila regulatīvā vide samazina arī finansējuma saņemšanas un līdzfinansējuma piesaistes iespējas. Kreditori apzinās šāda regulējuma ieviešanas sekas attiecībā uz komersantu peļņas rādītājiem un vērtību, līdz ar to jaunu aizdevumu izsniegšanu kreditori saista ar paaugstinātu risku, kā rezultātā finansējuma piešķiršana var tikt atteikta vai arī finansējums tiek piešķirts par augstākām procentu likmēm nekā iepriekšējā laika periodā.

Sabiedrība vērs uzmanību, ka grozījumu projekts ietekmēs arī Baltijas vienotā gāzes tirgus izveidi, kas ir noteikta par vienu no valsts prioritātēm. Plānots, ka vienotais dabasgāzes tirgus sāks darboties 2020. gada 1. janvārī, un tas būs nozīmīgs solis reģiona gāzapgādes infrastruktūras attīstībā, kas veicinās tirgus stabilitāti un stiprinās enerģētisko neatkarību. Saskaņā ar Kapitāla atdeves likmes aprēķināšanas metodikas 3. punktu Regulators reizi gadā līdz 1. septembrim sagatavo kapitāla atdeves likmes aprēķinu un ar lēmumu nosaka kapitāla atdeves likmi. Regulatora noteikto kapitāla atdeves likmi komersants piemēro, aprēķinot tarifu projektu, kura spēkā stāšanās datums plānots nākamajā kalendārajā gadā pēc regulatora lēmuma par kapitāla atdeves likmes noteikšanu pieņemšanas datuma. Vienlaikus metodikas 9. punkts nosaka, ka, ja Regulators nav noteicis kapitāla atdeves likmi gadam, kad plānota komersanta iesniegtā tarifu projekta spēkā stāšanās, komersants piemēro Regulatora pēdējo noteikto kapitāla atdeves likmi.

Saistībā ar vienotā tirgus izveidi 2020. gada 1. janvārī būs nepieciešams izstrādāt un apstiprināt jaunu dabasgāzes pārvades sistēmas pakalpojuma tarifu, kurš jāapstiprina līdz 2019. gada 1. oktobrim un kura izstrādi šobrīd kavē ar grozījumu projektu radītā neskaidrība par piemērojamo kapitāla atdeves likmi, kas Sabiedrībai varētu radīt papildu finanšu riskus, tādējādi Sabiedrība varēs iesniegt jauno dabasgāzes pārvades sistēmas pakalpojuma tarifu projektu tikai pēc kapitāla atdeves likmes noteikšanas. Ņemot vērā minēto, Sabiedrība aicina nozares atbildīgo ministriju nodrošināt alternatīvus veidus vienotā tirgus darbības uzsākšanai.

Sabiedrība atgādina, ka, ieviešot jaunu regulējumu, Regulatoram kā valsts pārvaldes iestādei ir pienākums ievērot labas pārvaldības principu, kas ietver atklātību un taisnīgu procedūru ievērošanu ar mērķi nodrošināt, ka valsts pārvalde ievēro privātpersonas tiesības un tiesiskās intereses. Regulatora rīcību, izsludinot komentāru sniegšanai nepārdomātu un vispusīgi neizvērtētu konsultāciju dokumentu, nevar atzīt par atbilstošu labai pārvaldībai. Sabiedrība aicina Regulatoru atkārtoti izvērtēt šajā atzinumā un citu nozares pārstāvju sniegtos komentārus un, ievērojot labas pārvaldības un tiesiskās palāvības principu, veikt atkārtotu publisko konsultāciju pēc grozījumu projekta vispusīgas ietekmes izvērtēšanas un diskusijām ar nozares komersantiem.

Papildus minētajam, lai pilnveidotu sabiedrības līdzdalību un veicinātu kvalitatīvu ierosinātā regulējumu ietekmes uz nozari, sabiedrību un valsts budžetu analīzi, Sabiedrība ierosina ieviest arī Regulatora izstrādātajiem dokumentiem tiesiskā regulējuma iespējamās sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojuma (anotācijas) sagatavošanu līdzīgi kā Ministru kabineta tiesību aktu projektiem.

Cieņā

Komercpilnvarnieks,
Valdes loceklis

Mārtiņš Gode

* Dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu.